OSMANLI'DA KADINLARIN EĞİTİMİ İÇİN NURIYE ULVİYE HANIM'IN YÜRÜTTÜĞÜ FAALİYETLER

Kıymet DEĞİRMENCİ TORAMAN¹

Fahri KILIÇ²

Özet

Nuriye Ulviye Hanım, İkinci Meşrutiyet Dönemi'nde kadınların eğitim hakkını elde edebilmesi için yürütülen faaliyetlerin öncüsü olmuştur. Osmanlı Nisvân Hareketi'nin en aktif üyelerinden olan Nuriye Ulviye öncülüğünde kurulan "Kadınlar Dünyası Dergisi" ve "Osmanlı Müdafaa-i Hukuk-ı Nisvân Cemiyeti" kadınların eğitim haklarını elde edebilmesi için büyük kampanya yürütmüşlerdir. Hareketin sözcülüğünü yapan Kadınlar Dünyası'ndaki kadınların eğitim taleplerini içeren yazılar, haberler ve makaleler kamuoyunda büyük ilgiyle karşılanmıştır. Döneminin zorlu şartlarına rağmen kadınların eğitim haklarının kazanılması yolunda ilk adımlar atılmıştır. Toplumda okuma-yazmanın önemi vurgulanmış ve eğitimin genelleştirilmesi talep edilmiştir. Tüm bunların sayesinde kadın, toplumda kendi varlığının fark edilmesini sağlamış, toplumun her alanında günden güne yerini açmaya ve konumunu oluşturmaya başlamıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Kadınlar Dünyası Dergisi ve alan yazınına başvurulmuştur. Dergideki yazıların büyük çoğunluğu "İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı" ve "Hakkı Tarık Us Koleksiyonu Süreli Yayınları"ndan dijital olarak temin edilmiş ve derginin eğitim ile ilgili yazıları rastgele seçilerek çalışmaya dâhil edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Nisvân Hareketi, Kadınlar Dünyası Dergisi, Osmanlı Müdafaa-i Hukuk-ı Nisvân Cemiyeti, Kadınların Eğitimi, Nuriye Ulviye Hanım.

ACTIVITIES CARRIED OUT BY NURIYE ULVIYE HANIM FOR WOMEN'S EDUCATION IN THE OTTOMAN EMPIRE

Abstract

Nuriye Ulviye Hanım was the pioneer of the activities carried out in order for women to obtain the right to education during the Second Legitimacy Period. Founded under the leadership of Nuriye Ulviye, one of the most active members of the Ottoman Women's Movement, "Women's World Magazine" and "Ottoman Women's Rights Defense Society" have conducted a great campaign for women to obtain their educational rights. Articles, news and articles containing the educational demands of women in the Women's World, who are the spokespersons of the movement, have been received with great public attention. Despite the difficult conditions of her period, first steps were taken towards the gain of women's educational rights. The importance of literacy in society has been emphasized and generalization of education has been demanded. Thanks to all this, the woman has made her own presence in society noticed and started to open

¹ Doktora Öğrencisi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı, Bolu/Türkiye. E-posta: kiymetdegirmencimt@gmail.com , ORCID:0000-0002-6023-922X

² Doç. Dr., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı, Bolu, Türkiye. E-posta: kilic_f@ibu.edu.tr / ORCID: 0000-0002-0882-5811

her place and create her position day by day in every aspect of society. In the study, document review method was used from qualitative research methods. Women's World Magazine and field article have been applied. The vast majority of the articles in the magazine were obtained digitally from "Istanbul Metropolitan Municipality Atatürk Library" and "Periodicals of Hakki Tarik Us Collection" and the magazine's articles related to education were randomly selected and included in the study.

Keywords: Ottoman Women's Movement, Women's World Magazine, Ottoman Women's Rights Defense Society, Women's Education, Nuriye Ulviye Hanım.

GİRİŞ

Kimlik kavramı toplum içerisinde bireyin tam olarak kim ve nerede olduğunu konumlandırabileceği önemli bir dereceyi temellendirmektedir. Başka bir ifadeyle kimlik, kişinin kendini geliştirme sürecinde verili olan ile kişinin kazandıkları arasında benliğini yetiştirdiği ortama, kültüre ve sosyalleşme alanlarına göre ifade edebilme biçimidir. Bu süreçte, kişinin kendini nasıl gördüğü ve başkaları tarafından nasıl görüldüğü önem teşkil etmektedir. Fiziksel, psikolojik, zihinsel, toplumsal, ulusal ve ötesinde olanı yansıtmaya biçimi de kimliği oluşturma sürecinde etkin rol oynamaktadır. Bu bağlamdan yola çıkarak düşünüldüğünde zaman içerisinde kadınlar da birey olarak toplum içerisinde var olduğunu kanıtlamak ve kim olduklarını belirlemek istemiştir. Kadınlar; bir nevi kimliklerini kabul ettirmek, toplumla varlıklarını bütünleştirmek ve sadece toplumun kendisine biçtiği roller dışında farklı rollere de sahip olabileceğini kanıtlamak için büyük uğraşlar vermiştir. Kadınlar, kendi cinslerine karşı toplum tarafından önyargıyla biçilmiş rolden elbiseleri çıkarmak istemiş ve kendi tercihleri doğrultusunda edindikleri yeni rolleri üstlerine geçirme çabalarına girmiştir.

Avrupa'nın Sanayi Devrimi'ni yaşamasının ardından artan iş gücü ihtiyacının ortaya çıkması ve Fransız İhtilali sonrasında ön plana çıkarak yaygınlaşan adalet, eşitlik ve hürriyet gibi ilkelerin etkisi ekonomi alanında olduğu gibi zaman içerisinde diğer tüm alanları etkileyerek önemli değişim ve gelişmelerin yaşanmasına neden olmuştur. Bu gelişmelerin sonrasında birey kavramı daha fazla öne çıkmış ve toplumun bir bireyi olduğunun farkına varan kadınlar kendi gruplarını oluşturmaya başlamıştır. Kadınlar, bir araya gelerek toplum içerisinde farklı kimlik ve roller elde etmede haklarını arama yoluna gitmiştir.

Yaşanan değişim ve gelişmelerden biri de toplum içerisinde kadının konumu ile ilgilidir. Tüm bunların neticesinde kadın, toplumsal yapı içerisinde tüketen konumdan aktifleşen ve üreten bir konuma geçmiştir. Artan iş gücü dolayısıyla çalışma hayatında kadına ihtiyaç duyulmaya başlanmış ve kadınların iş hayatına dâhil olması ile kadın hakları konusu ortaya çıkmıştır. Bu sebepler sonucunda kadının toplumdaki yeri tartışılmaya başlanmış ve kadınların birey olarak erkeklerden farklı olmadığı; hatta kadın ve erkeğin eşit olup eşit haklara da sahip olması gerektiği gibi fikirler ön plana çıkmıştır. Böylece feminist düşünüş günden güne ivme kazanmış ve bu düşünüş etrafında birleşen kesimler kadınların savunuculuğunu üstlenmişlerdir.

Günümüzde dâhi zaman zaman toplumda yer bulamadığından ve kimliğini kabul ettiremediğinden şikâyet eden kadınların, dünyada yüzyıllardan beri kendi varlığını

benimsetmeye çalıştıkları bir gerçektir. Bu bağlamdan yola çıkarak Avrupa'da yayılan feminist düşünüş hareketleri zaman içerisinde diğer dünya ülkelerindeki kadınları da etkisi altına almıştır. Aynı şekilde Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde kadınların toplumsal hayata kazandırılması, kadın hakları ve kadın-erkek eşitliği gibi konuların gündeme damga vurduğunu da görmek mümkündür.

20. yüzyılın başlarına gelindiğinde iptidaiye, rüşdiye, idâdi, Dâr'ülmuallimât (Kız Öğretmen Okulu) ve Kız Sanayi Mektepleri gibi okullarda Osmanlı'daki kız çocuklarının eğitim aldıkları bilinmektedir. Fakat bu dönemde Osmanlı toplumundaki tüm kızların aynı eğitimden faydalanabilmesi için yeterli mektepler yer almamakta ve öğrenimlerini devam ettirebilecekleri bir yükseköğretim kurumu bulunmamaktadır. Ayrıca kadınların eğitime yönelik girişimler göz ardı edilmekte ve konumu itibarıyla kadınların ihtiyaçları toplumda ikinci planda yer almaktadır.

Osmanlı'da anlaşılamayan, sesini duyuramayan ve toplumda yer bulmaya çalışan kadınların; ilk olarak hak arayışları ve haklarını elde etme çabaları devletin son döneminde karşımıza çıkmaktadır. Meşrutiyetin getirdiği yenilikçi hareketler doğrultusunda özellikle aydın-elit camiaya mensup kadınlar, yavaş yavaş bir araya gelmeye ve fikirler ileri sürdükleri toplantılar gerçekleştirmeye başlamıştır. Bu doğrultuda birçok öncü kadın; aynı gayeler etrafında birleşerek cemiyet, dergi, gazete ve diğer basın-yayın organları sayesinde kadınların sesi olmaya başlamıştır. Bununla birlikte bu kadınlar, toplumsal hayatta kadının yer bulması için faal bir şekilde gayret göstermeye başlamıştır.

Dönemin bahsedilen kadınları içerisinde “Fatma Aliye, Emine Semiye, Mükerrerem Belkıs, Nezihe Muhittin, Belkıs Şevket, Şükûfe Nihal, Halide Edip Adıvar, Aziz Haydar ve Nuriye Ulviye Civelek” gibi birçok kadının ismini görmek mümkündür. Bu isimler, Osmanlı'nın son dönemindeki kadın hareketlerinin öncü isimleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmanın amacı da öncü kadınlar arasında yer alan Nuriye Ulviye Hanım'ın kadın mücadelesini ortaya koymaktır.

Mücadelenin önde gelen isimlerinden olan Nuriye Ulviye Hanım'ın kurduğu cemiyet ve dergi onun mücadelesini şekillendiren esas unsurlar olmuştur. Dergisini ve kurduğu cemiyeti, kadınların seslerini duyurabilmek ve kadınların sessiz çılgınlıklarına ses katabilmek gibi amaçlar etrafında işe koşturmuştur. Üstelik sadece Osmanlı'daki tüm kadınların değil, diğer kadınların da sesi olmak istemiştir. Kadınların ilerlemesi, bilinçlenmesi, gelişmesi, eğitim alması ve haklarını elde edebilmesi için verdiği gayret çok fazladır. Toplumun kadına çizdiği sınırları aşabilmesi ve kadının kimliğine değer vermeyi öğrenmesi için uğraş vermiştir. Tüm bunların neticesinde kadınların, kamu dairesinde işe başladıklarını, ticaret hayatına girdiklerini, toplumsal hayata dâhil olduklarını ve yükseköğrenim gayelerine dâhi ulaştıklarını kendi çıkardıkları dergi yazılarından ve hakkında yapılan araştırma yazılardan görmek mümkündür.

1. Nuriye Ulviye Hanım Kimdir?

Nuriye Ulviye Hanım'ın ailesi, Kafkas Çerkesleri'nden olup Rus İmparatorluğu tarafından sürgüne tabi tutulması üzerine önce Trabzon'a sonra da Balıkesir Gönen'e yerleşmiştir³. Kendisi,

³ Avcı, M. (2016). Osmanlı Devleti'nde Kadın Hakları ve Kadın Haklarının Gelişimi İçin Mücadele Eden Öncü Kadınlar. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı: 55, 244, 225-254.

1893 yılında Balıkesir Gönen Hacıoba'da doğmuştur. Babası Mahmut (Yediç) Bey ve annesi Safiye (Yediç) Hanım'dır⁴. Bir ağabeyi ve bir kız kardeşi vardır. Ailede yaşanan maddi problemler sebebiyle akrabaları ve aynı zamanda II. Abdülhamid'in kayınpederi olan Hacı Eblüs Bey tarafından kız kardeşiyle birlikte saraya yerleştirilmiştir. Hacı Eblüs Bey, Nuriye Ulviye Hanım'ın kız kardeşini Hatice Sultan Sarayı'na, kendisini ise Yıldız Saray'ına yerleştirmiştir. Nuriye'nin eğitimi sırasında zekâsını fark eden II. Abdülhamid, Nuriye'ye sultanların aldığı eğitimin verilmesini istemiş ve bu sayede Nuriye, sultanların eğitimini alabilme fırsatı yakalamıştır⁵. Ulviye adı da sarayda bulunduğu sıralarda kendisine verilmiştir⁶.

Nuriye Ulviye Hanım, 13 yaşında II. Abdülhamid'in sütkardeşi ile evlendirilmiştir. Kendisinden yaşça büyük olan Hulusi Bey, evliliklerinin 7. yılında vefat etmiştir⁷. Bunlar dolayısıyla saray çevresinde yetiştirme fırsatını elde etmiş, zaman zaman aydın çevrelerle sohbetleri olmuş ve belli bir siyasi çevre edinmiştir. Tüm bunlardan yola çıkarak yaşamının etkisiyle kadın-erkek eşitliğini, kadınların erkekler kadar zeki ve çalışkan olduğunu savunmuştur. Bunun için kadınların haklarının kazandırılmasını, kadının tüketici olmaktan çıkıp üreten bir kimlik kazanmasını, toplumsal yaşama dâhil edilmesini, eğitim haklarına kavuşmasını ve bu suretle toplumun kaderinde yer alması gerektiğini düşünmüştür.

Nuriye Ulviye Hanım, kadının ekonomik, sosyo-kültürel, eğitim vb. birçok alanda yer alması gerektiği düşüncesiyle harekete geçmiştir. Bu yönde ses getirecek, kadınları bir araya getirebilecek ve kadın sorunlarının çözümü için çaba harcayacak kadınları çevresinde toplamıştır. Bunun için daha 20 yaşındayken kendisine eşinden kalan tüm şahsi servetini kullanarak 4 Nisan 1913'te Kadınlar Dünyası adında bir dergi kurmuştur⁸. Kadınlar Dünyası Dergisi, aynı zamanda Nuriye Ulviye Hanım'ın 28 Mayıs 1913 tarihinde "Osmanlı Müdafaa-i Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti" adında kurmuş olduğu cemiyetin basın-yayın organı olarak karşımıza çıkmaktadır. Tüm bunlarla birlikte dergisinin ve cemiyetinin gerçekleştirdiği faaliyetler neticesinde Osmanlı toplumunda yaşayan tüm kadınlara ses olmak için mücadele girişimlerine başladığı görülmektedir.

Derginin faaliyetlerine başlamasından bir süre sonra Rıfat Mevlan ile evlenmiş, fakat eşinin mücadeleye karşı faaliyetler içerisinde bulunması sonucu sürgüne gönderilmesiyle evlilikleri 1923'te sona ermiştir. Daha sonra hayatına giren Dr. Ali Muharrem Civelek ile tanışmış ve 1925 yılında üçüncü evliliğini yapmıştır. Nuriye Ulviye Hanım, bu süreç boyunca kız çocuklarının okuması ve birçok hayır işiyle de ilgilenmiştir. Bu evliliği 9 Nisan 1964 yılında hayattan ayrılışına kadar devam etmiştir⁹. Sonrasında Ali Muharrem Bey tarafından Nuriye Ulviye Hanım adına bir

⁴ Çakır, S. (2016). Osmanlı Kadın Hareketi. (5. Baskı). İstanbul: Metis Yayınları, 139.

⁵ Kutlar, M. (2008). Ulviye Mevlan: Yaşamı ve Düşünceleri [Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü], 7-8.

⁶ Çakır, a.g.e., 139.

⁷ Ersoy, G. (2019). Çerkes Feminist Bir Kadın Yazar Ulviye Nuriye Mevlan Civelek. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Türkiye Kültürleri Araştırma Grubu Türkiye'de Kültürel Çoğulluğun Bağımsız Araştırmacıları ve Sivil Toplum Kuruluşları İçin Ağ Oluşturma ve Eğitimi Projesi, 8.

⁸ Koç, D. (2016). Türk Kadın Hareketini Kadınlar Dünyası ve Türk Kadın Yolu Dergileri Üzerinden Okumak [Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü], 31.

⁹ Çakır, a.g.e., 140; Çakır, S. (1997). Kadın Tarihinden İki İsim: Ulviye Mevlan ve Nezihe Muhittin. Toplumsal Tarih Dergisi, Sayı: 46, 8, 6-14.; Çakır, S. (2006). Ulviye Mevlan Civelek (1893-1964). içinde Kadın Hareketleri ve Feminizmlerin Biyografik Sözlüğü. (Orta, Doğu ve Güney Doğu Avrupa, 19. Ve 20. Yüzyıllar), Budapeşte ve New York: Central European University Press, 336, 336-339.

kütüphane yaptırılmıştır. Kütüphane, günümüzde yaklaşık 29 bin kitap sayısına ulaşmıştır¹⁰. Bu açıdan bakılırsa kütüphane aracılığıyla Nuriye Ulviye Hanım'ın günümüzde dâhi kız çocuklarının okumasına ve eğitimine katkıda bulunmaya devam ettiğini söylemek mümkündür.

2. Kadınlar Dünyası Dergisi

Osmanlı'nın modernleşme sürecindeki dönemde, toplumun batıyı yakalayabilmesi için kadın eğitiminin gerekli olduğu vurgusu çokça yapılmıştır. Bu dönemde meydana gelen değişme ve gelişmeler arasında kadınların gelenek ve modernite arasında denge kurmayı sağlamaları gerekmiş ve bu kapsamda birçok basın-yayın organı devreye girmiştir. Basın organları aracılığıyla kadın ve erkek arasındaki ilişkilerin gelenekçi boyutları eleştirilmiş ve kadınların toplumsal kimliğini tekrar oluşturması yolunda mücadele edilmiştir¹¹. Devletin son dönemlerinde eğitilmiş kadınların artmasıyla birlikte kadınlar basın organları aracılığıyla kendilerini gösterebilmiş ve toplumdaki eğitimsel, bilimsel ve kültürel boşluk dergilerle giderilmek istenmiştir¹².

Kadın mücadelesinde kadınların yaptıkları eylemler, istekleri ile ilgili bilgi sağlayacak kaynaklar arasında kadın dergi ve cemiyetlerinin yer aldığı görülmektedir. Bunlar vasıtasıyla kadınların görünemeyen tarihleri görünür olmuştur. Kadınlar Dünyası Dergisi de kadın tarih yazımını görünür boyuta taşımada önemli bir hamledir. Kadın hareketi, kadın haklarının aranması ve değişmesi talep edilen değerlerin sorgulanmasında derginin önemli bir rolü vardır. Dergi, verilen mücadelenin ve eğitimin vasıtası olarak görülmüş ve kadınların farklı türlerdeki çalışmalarına destek verilmiştir. Derginin yayınlamış olduğu yazılarla kadınlar devamlı olarak çalışmak, okumak, öğrenmek ve yazmak için teşvik edilmiştir. Bu doğrultuda kadınlar toplum hayatına dâhil edilmeye çalışılmıştır¹³. Bu dönemde benzer düşüncelerle kurulan birçok dergi ve cemiyet olduğu gibi Kadınlar Dünyası Dergisi'nin de kadın mücadelesinin savunuculuğunu üstlendiği ve eğitim haklarının elde edilmesinde yararlı faaliyetler gerçekleştirdiği görülmektedir.

Dergi sadece Osmanlı'nın son dönemindeki kadın sorunlarına değinmemiş, feminizmi savunan yazılara da yer vermiştir¹⁴. Nuriye Ulviye Hanım, kadın olarak toplumda kendi cinsine biçilen rollerin farkında olup kadınların kurtuluşlarının yalnızca kendi güçleriyle olacaklarını savunmuştur¹⁵. Kendisi, Osmanlı'nın ilk feminist kadınlarından. Kurmuş olduğu dergiyi sadece kadınlarla oluşturmuş ve kadın hak-hukukunu tanımayan erkek yazılarına dergide yer ayırmayacağı ilkesini benimsemiştir¹⁶. Dergi ilk 100 sayısını günlük gazete, sonraki sayılarını ise haftalık dergi olarak çıkarmıştır. 1913'ten 1921 yılına kadar kesintilere uğramasına rağmen dergiyi çıkaran Nuriye Ulviye Hanım, yalnızca dergiyi çıkarmakla kalmamış; karşısına çıkan

¹⁰ <http://kirikhan.kutuphane.gov.tr/TR-138779/kutuphane39nin-tarihcesi.html>, (E.T.: 29.01.2021).

¹¹ Yıldırım, B., & Seyhan, S. (2015). 1914 Yılında Yayımlanan Kadın Gazetelerinden 'Kadınlık'a Göre Kadın. Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi, Sayı: 23, 41 39-65.

¹² Poyraz, E. F. (2010). II. Meşrutiyet Dönemi Kadın Dergiciliği ve Türk Kadını Dergisi [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü], x.

¹³ Yılmaz, S. (2009). Devrin Kadın Edebiyatına Katkısı Bakımından Kadınlar Dünyası Dergisi [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü], 5-6.

¹⁴ Şahin, E. (2018). Geçmişten Günümüze Kadın Süreli Yayınlarına Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım. TİDSAD Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı: 16, 94, 86-105.

¹⁵ Çakır, a.g.m., 9.

¹⁶ Akyol, H. (2012). Aykırı Kadınlar (Osmanlı'dan Günümüze Devrimci Kadın Portreleri). Ankara: İmge Kitabevi, 28.

bütün olumsuzluklara rağmen yayının devamını sağlamak için maddi ve manevi gücünü tümüyle seferber de etmiştir. Bu uğurda mücevherlerini dâhi bozdurmuştur.

Dergi, Balkan Savaşı'nın ardından 4 Nisan 1913'te yayın hayatına girmiş, 1921 yılına kadar yayın hayatına devam etmiştir. Bu süre boyunca üç defa ara vermek zorunda kalmıştır. Dergi, kâğıt sıkıntısı nedeniyle 153. sayısından sonra yayına ara vermek zorunda kalmış ve bu durum üç ay devam etmiştir. Dergi, bu süre sonrasında yeniden yayına girmiş; fakat 1. Dünya Savaşı (1914-1918) nedeniyle ikinci kesinti gerçekleşmiştir ve 1918 yılında 163. sayısıyla yeniden basıma girmiştir. Üçüncü ara ise 194. sayısından sonra gerçekleşmiş olup 1921 yılında yeniden yayın hayatına girse bile 15 sayı çıkardıktan sonra yayın hayatı sonlanmıştır. Derginin baskı sayısı kesin olarak bilinmemekle birlikte 165. sayısında yapılan açıklamada 3.000'in üzerinde tiraja sahip olduğu bilinmektedir. Ayrıca dergi 121. ve 128. sayıları arasında "Monde Feminin" isimli Fransızca bir ek dahi çıkarmıştır¹⁷. Dergi, sahibi ve yazı kadrosu ile tamamıyla kadın olan Osmanlı kadınının sesini dile getiren ilk yayın olarak karşımıza çıkmaktadır. Hatta dergiye gönderilen yazılar ve mektuplar bile tamamıyla kadınlara aittir. Dergi kadınların yazı yazma arzularını gerçekleştirmiş ve kendilerine güven duymalarını sağlamıştır¹⁸. Derginin imtiyâz sahibi aynı zamanda derginin kurucusu da olan Nuriye Ulviye Hanım'dır. Dergiden sorumlu müdür ise Emine Seher Ali'dir. Derginin ilk 100 sayısı günlük gazete olarak yayınlanmıştır. Tanıtımını ise "fennî, edebî, ictimai, hanımlara mahsûs yevmî gazete" olarak yapan dergi, cins ve mezhep ayırt etmeden Osmanlı'nın bütün kadınlarına açık olduğunu belirtmiştir¹⁹.

Nuriye Ulviye Hanım, derginin ilk sayılarında Nuriye Ulviye ismini kullanmış ve 108. sayısından sonra ise dergide Mevlan imzasını kullanmıştır²⁰. Kadınların içinde bulunduğu durumu değiştirmeye çalışmış ve bütün vaktini kadınların kurtulması yoluna adanmıştır. Dergide kaleme aldığı diğer makalelerinin yanı sıra derginin baş makalesinin yazımını üstlenmiştir. "Kadınlar Dünyası" imzası ile yayınladıkları baş makaleyi yazmıştır. Aynı zamanda derginin 154. sayısından itibaren yazdığı "Düşünüyorum" isimli köşesinde açık imzasını dâhi yayımlamıştır²¹. Nuriye Ulviye Hanım, Kadınlar Dünyası Dergisi'ni çıkarmaya başladığında birinci sayıdan 166. sayıya kadar "Kadınlar Dünyası" imzasıyla ikinci sayfada başmakaleler de yazmıştır²².

Kadınların, en fazla üzerinde durduğu konu kendi eğitimleri ve eğitim hakları olmuştur. Kadınlar, açılan okulların eğitim-öğretim programlarının iyileştirilmesi ve kadınların erkeklerle aynı eğitime tabi tutulmaması sorunu gibi konulardan beklentilerini dile getirmiştir. Eğitim alanındaki en çok mücadeleyi ise yükseköğrenim hakkı konusunda vermiştir²³. Kadınlar yükseköğrenim haklarına kavuşabilmek için özellikle Kadınlar Dünyası Dergisi yoluyla gerçekleştirdikleri çalışmalarla mücadelelerini sürdürmüştür. Dergi, yükseköğrenim hakkı

¹⁷ Çakır, *a.g.e.*, 134-35.

¹⁸ Çakır, (1997): 8.

¹⁹ Özdemir Akkoç, Ö. (2019). Osmanlı'da Kadın Hareketi Ve Milliyetçi İdeolojinin Kesişimleri: Kadınlar Dünyası [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü], 29.

²⁰ Çakır, (1997): 8.

²¹ Çakır, (1997): 8.

²² <http://www.istanbulkadinmuzesi.org/nuriye-ulviye-mevlan-civelek>, (E.T.: 14.01.2021).

²³ Yürüt, B. (2017). Tanzimat Sonrası Osmanlı Kadın Hareketi ve Hukuki Talepleri. Türkiye Barolar Birliği Dergisi "Kadın ve Hukuk" Özel Sayısı: 30, 387, 365-396.

konusunda devamlı olarak yayın yapmış ve birçok girişimde bulunmuştur. Tüm bunların neticesinde verilen çalışmalar sonuç vermiş ve 1914'te kadınlar için İnas Dar'ülfünûnu açılmıştır. Başlangıçta kadın ve erkekler ayrı eğitim görmüş ve 1920'de İnas Dar'ülfünûnu erkeklerin okuduğu Dar'ülfünûn ile birleştirilmiştir. Eğitimin ayrı ayrı sınıflarda gerçekleştirilmek istenmesine rağmen kadınlar bunu protesto yoluna gitmiş ve erkeklerin derslerine katılarak üniversitenin karma hale gelmesini sağlamıştır²⁴.

Derginin asıl meselesinin kadın eğitimi olduğu görülmektedir. Kadının eğitim hakkını elde etmesi ve bilinçlenmesi neticesinde diğer tüm hakların kazanımının daha kolay olacağı düşünülmüştür. İlerici ve reformcu bir anlayışa sahip olan dergi, attıkları başlıklar ve kaleme aldıkları yazılarla birçok çevreye ve kadına sesini duyurmayı başarmıştır. Hatta döneminin koşullarına bakıldığında kısa bir sürede, kesintilerle devam etmesine rağmen 3.000 tiraja ulaşmış olması başarısının göstergelerinden birisidir. Dergi, yazılarında savundukları düşünceler neticesinde protestolar gerçekleştirerek hakların kazanımında önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Osmanlı'nın ilk feministik dergisi olan Kadınlar Dünyası'nın içeriğinde eğitim ile ilgili birçok yazıya yer verdiği görülmektedir. Bu çalışmada da derginin kadınların eğitimi ile ilgili yer verdiği örnek başlıklarına ve yazılarına yer vermektedir. Tüm bunlara aşağıda "Eğitime Yönelik Yürüttüğü Faaliyetler", "Kadınlar Dünyası Dergisi'ndeki Eğitime Yönelik Yazıları Olan İsimler ve Başlık Örnekleri" ve "Kadınlar Dünyası Dergisi'ndeki Eğitime Yönelik Örnek Yazılar" başlıkları altında yer verilmiştir.

3. Osmanlı Müdâfaa-i Hukuk-ı Nisvân Cemiyeti (Osmanlı Kadın Haklarını Savunma Derneği)

Kadınlar, dönemin öncü kadınları çevresinde birleşerek çeşitli faaliyetler yürütmüş ve kadınların haklarını elde etme mücadelesine destek olmuştur. Böylelikle verilen tüm çabalar neticesinde haklarını elde etmeye başlamış ve bu hakları kullanma fırsatı yakaladıkça seslerinin farkına varmışlardır. Bu gayelerle kadınlar; cemiyet, dergi ve gazeteler yoluyla bir araya gelip kendilerine toplum tarafından koyulan engelleri aşma gayreti içine girmiştir. Dönemin aydın kadınları, kadınların haklarını elde edebilmesi yolunda Nuriye Ulviye Hanım'ın öncülüğünde birleşerek faaliyet sürdürmüşlerdir. Osmanlı kadınının çetin mücadelesi ile ilgili gerçekleştirdikleri cemiyet çalışmaları ve kalemlerinin gücüyle bu kadınların ilklere imza attıklarını da söylemek mümkündür. En önemli işleri arasında ise eğitime yönelik gerçekleştirdikleri faaliyetler yer almaktadır.

Dergi, 27 Mayıs 1329 (9 Haziran 1913) tarihinde çıkardığı 54. sayısında "Faaliyet Başlıyor"²⁵ başlıklı yazısıyla Nuriye Ulviye Hanım'ın kurduğu Osmanlı Müdaafa-i Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti'nin faaliyetlerine başlayacağını duyurmuştur. 55. sayısında ise "Osmanlı Müdâfaa-i Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti Programı"²⁶ başlığıyla derginin programına yer verilmiş, derginin programında kadının toplumsal, kültürel, ekonomik ve eğitim hayatına dâhil edilmesi açıkça vurgulanmış ve böylece cemiyet, 10 Haziran 1913'te kurulduğunu açıklamıştır. 64.

²⁴ Yürüt, a.g.m., 388.

²⁵ Kadınlar Dünyası imzasıyla. (1329o). Faaliyet Başlıyor. **Kadınlar Dünyası**, 54, 1.

²⁶ Kadınlar Dünyası imzasıyla. (1329p). Osmanlı Müdâfaa-i Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti Programı. **Kadınlar Dünyası**, 55, 1.

sayısında “Osmanlı Müdafaa-i Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti Faaliyette”²⁷ başlığıyla dergi cemiyetin faaliyette olduğunu kamuoyuna duyurmuştur. Bu gibi faaliyetler Nuriye Ulviye Hanım tarafından “Kadınlar Dünyası” imzasıyla dergiye eklenmiştir.

Cemiyetin başkanlığını, “Nuriye Ulviye Hanım”; muhasebe işlerini, “Aziz Haydar Hanım”; sekreterliğini, “Pakize Sabri” yaparken; cemiyetin idari heyetinde ise “Şükûfe Nihal, Belkıs Şevket, Nimet Cemil, Süreyya Lütfü, Sara Arif, Aziz Haydar, Yaşar Nezihe, Sıdika Ali Rıza ve Fatma Pakize” gibi isimlerin yer aldığı görülmektedir. Cemiyette bu isimlerin haricinde başkaca birçok üye kadın bulunmaktaydı.

Osmanlı Müdafaa-i Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti, feministik cemiyet özelliği taşıması ile önem teşkil etmektedir. Cemiyet, 1913-1921 yıllarında arasında faaliyetlerini sürdürmüş ve verdiği mücadelelerde kazanımlar elde etmiştir. Osmanlı’nın bütün kadınlarına kapılarını açmıştır. Cemiyetin çabalarıyla kadınlar için terzi evi açılmış ve Müslüman kadının ilk defa devlette işe girmesi sağlanmıştır²⁸.

Nuriye Ulviye Hanım’ın kurmuş olduğu cemiyet ve derginin öncelikli amaçları arasında kadının siyasal haklarına ve faaliyetlerine yer verilmemiştir. Bu yöndeki taleplerin daha çok 1921 yılından sonra dile getirilmeye başladığı görülmektedir. Öte yandan cemiyet ve dergi; kadınların çalışma yaşamında konumunu oluşturmaya, kadının kılık-kıyafetinin modernleştirilmesi, gerici gelenek-göreneklere karşı duruşu, kadınların bilinçlenmesi, bilgi-kültür donanımına sahip olması, eğitimi ve yükseköğretimde yer alması gibi daha birçok konudaki faaliyete imza atmıştır. Kadının hayatı boyunca karşılaştığı tüm zorluklar ile ilgili çalışmalara imza atmış, sosyal huzurun sağlanması ve kadın varlığının kabul edilmesi için döneminin gündemine damga vurmayı başarmıştır.

4. Eğitime Yönelik Yürüttüğü Faaliyetler

Osmanlı’dan Cumhuriyet’e ve hatta günümüze kadar uzanan süreçte kadın toplumsal hayatta var olduğunu kanıtlamaya çalışmıştır. Kadınlar kendi alanlarını oluşturmak ve özgürlüklerini elde edebilmek için zorlu şartlar altında derin mücadeleler vermiştir. Kadınlar, bir işe yaramadan sadece evde oturmak istememiş ve ailelerine maddi açıdan da katkıda bulunmak istemiştir. Kısacası kadınlar ev işi yapmaktan, çocuk bakmaktan öte; üretebilen ve hayatın her sahasında önem teşkil eden varlıklar olduğunu kanıtlamak istemiştir. Kadının toplumsal hayatın her alanında yeri ve söz hakkı olduğunu bıkmadan usanmadan dile getirmiştir. Toplumsal hayatın esas parçası olma yolunun ise kadının eğitiminden geçtiğini fark etmişler ve eğitim haklarını elde etme gayretine girmişlerdir.

Döneme baktığımızda kadınların sesinin, kadın eğitiminin öncü ismi olarak Kadınlar Dünyası Dergisi’nin kurucusu Nuriye Ulviye Hanım’ı görmekteyiz. Nuriye Ulviye Hanım, feminist düşünüş, ilerici-reformcu anlayış, kadın hakları ve kadın-erkek eşitliği düşünceleriyle hareket etmiştir. Ona göre kadın üretmeli, çalışmalı, aktif olarak toplumda yer almalı, eğitim hakkını gözetmeli, diğer tüm haklarını elde etmeli ve esas özgürlüğüne kavuşmalıdır. Bu

²⁷ Kadınlar Dünyası imzasıyla. (1329r). Osmanlı Müdafaa-i Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti Faaliyette. **Kadınlar Dünyası**, 64, 1.

²⁸ Özdemir Akkoç, *a.g.t.*, 28.

doğrultuda da dergisinde kadınların tüm yönleriyle gelişimini sağlamaya yönelik faaliyetleri olmuştur.

Dergide kadın hayatına dair çoklu konular ele alınmıştır. Örneğin; annelik eğitiminden, kız ve çocuk eğitime; okumanın gerekli olduğundan, okuma eğitimlerine; yemek yapma eğitiminden, konferanslara katılmaya; tiyatro-müzik eğitiminden, çalışma hayatında yer almaya; yurtiçi ve yurtdışı eğitimden, Darülfünûn'daki eğitime dair birçok açıdan kadınlar bilinçlendirilmiş ve kadınların toplumsal hayat içerisinde sosyalleşmesi için girişimleri olmuştur. Girişimler neticesinde Nuriye Ulviye Hanım'ın öncülüğündeki dergi ve cemiyetin ilk başarısı 5 Aralık 1913 tarihinde yedi Müslüman kadının Telefon İdaresi'ne alınmasıyla olmuştur. Böylece kadınlar kamu dairesinde memur olarak yer almaya başlamışlardır. İlk kadın memurları arasında ilk kadın tiyatrocularından olan Bedia Muvahhit'in yer aldığı bilinmektedir. Dergide ilk defa Müslüman bir kadının fotoğrafı yer almıştır. Dergideki protestolar neticesinde kadınlar tiyatro ve müzik ile ilgilenmeye başlamıştır. Kadınlar ticaret hayatında yer almaya başlamış, bu sayede Seyyide Kemal lavanta dükkânı ve sadece hanımlara özel pastaneyi işletmeye başlamıştır. Belkıs Şevket, ilk defa uçağa binen Osmanlı kadını olarak tarihe geçmiştir. Dergi ve cemiyet aracılığıyla 1914-1918 yılları arasında Avrupa'ya yükseköğrenim için kadınların gönderildiği de bilinmektedir. Dişçilik eğitimi için Paris'e "Belkıs Mahmut Hanım" ve tıp eğitimi için Viyana'ya "Seniha Hanım" gönderilmiştir. Dergi ile destek oldukları eğitimleri kamuoyuna duyurabilme fırsatları olmuş ve topluma bu örnekler bir model olarak yansıtılmıştır.

Kadın eğitiminin bütün yönleriyle sorunsalına değinilmiş, toplumun tüm kesiminden kadınlar sürece dâhil edilerek yükseköğrenim taleplerinin kadınlara tanınması için çalışmalar gerçekleştirilmiştir²⁹. Derginin yükseköğrenim hakkını ısrarla savunması sonucunda 7 Şubat 1914'te Darülfünûnda kadınlar için açık konferanslar düzenlenmesine başlanmıştır. Konferans haftada dört gün, 14.00-16.15 saatleri arasında yapılmış ve bu konferanslara yaklaşık 700 kadın büyük ilgi göstermiştir³⁰. Derginin "Dar'ülfünûn'da Kadın"³¹ başlıklı yazısında konferansların başladığı duyurusu bile yapıldığını görmekteyiz. Sonuç olarak 12 Nisan 1914'te İnas Dar'ülfünûnu açılmış ve Nuriye Ulviye Hanım'ın etrafındaki kadınların gayretleri neticesinde sınırlı da olsa kadınların yükseköğrenim yolu açılmıştır. Bu gibi örneklerden yola çıkarak zamanın koşulları göz önüne alındığında dâhi Nuriye Ulviye Hanım'ın gayelerinin başarıya eriştiğini söylemek mümkündür.

5. Kadınlar Dünyası Dergisi'ndeki Eğitime Yönelik Yazıları Olan İsimler ve Başlık Örnekleri

Kadınlar Dünyası Dergisi'nin hem kurucusu hem de imtiyaz sahibi olan Nuriye Ulviye Hanım'ın, döneminin dergilerine göre reformcu, feminist ve ilerici bakış açısı çerçevesinde etrafındaki kadınları örgütleyerek kadınların sosyal haklarının elde edilmesinde rol oynadığı gibi eğitim haklarının elde edilmesinde büyük payı olduğu söylenebilir. Kendisi, dergisinin yazar kadrosu ve çalışanları ile birlikte eğitime yönelik ele aldıkları çarpıcı başlıklar ve edebi türler ile

²⁹ Güven, İ. (2001). Tazimattan Cumhuriyete Kadın Eğitimi Düşüncesinin Gelişimi (Osmanlı Düşünürlerinin Kadın Eğitime Bakışları). Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES), Sayı: 34, 67, 61-70.

³⁰ https://bianet.org/system/uploads/1/files/attachments/000/001/264/original/UniversitedeIlkKadınlar_opt.pdf?1417525942, (E.T.: 15.01.2021).

³¹ Dar'ülfünûn'da Kadın. (1329). **Kadınlar Dünyası**, 128, 9.

zaman içerisinde belli çevrelerin dikkatini çekmiş ve reform niteliğinde hareketlere imza atmıştır. Çalışmanın bu bölümünde eğitim ile ilgili yazılar yazan bazı isimlere ve yazdıkları yazı başlıklarına yer verilmiştir.

Dergide maarif konusu ile ilgili yazarlara ve ele aldıkları yazı başlıklarına bakılacak olursa;

İsimsiz olarak “Ma’ârifimiz”³²; Emine Seher Ali’nin “Ma’ârif_Ahlak”³³, “Terakk-i Ma’ârif”³⁴; F. Şerafeddin’in “Kadınlarda Ma’ârif”³⁵; Mevhibe Mustafa’nın “Ma’ârifimiz”³⁶; Mükerrerrem Belkıs’ın “Ma’ârif Nezaretinden Büyük Bir Temenni”³⁷, “Ma’ârif Nezaretinden İstirham: Dar’ülfünûn’da Usul-ı Terbiye ve Tedris Dersleri”³⁸; Nebile Kâmuran, “Ma’ârif”³⁹; Safiye Beran’ın “Ma’ârif İhtiyacımız Var Diyen Osmanlılara”⁴⁰ ve Seniha Fuad’ın “Ma’ârif”⁴¹ başlığıyla yazmış olduğu yazılar mevcuttur.

Dergide mektep konusu ile ilgili yazarlara ve ele aldıkları yazı başlıklarına bakılacak olursa;

Atiye Şükran’ın “İşitdim Mekteplerde Teşkilât Varmış”⁴²; Aziz Haydar’ın “Bize Her Şeyden Evvel Mektep Lazım”⁴³, “Mektepler ve Mektep Muallimleri”⁴⁴, “Mekteplerde Çocuk Bahçeleri”⁴⁵, “Yeni Mekteplerimiz”⁴⁶, “Yine Mektep Yine Mektep”⁴⁷; Emine Pakize Muhiddin’in “Hani Benim Mektebim”⁴⁸; Emine Seher Ali’nin “Mektepler”⁴⁹; Mükerrerrem Belkıs’ın “Mekteplerde İnkılâp Fikri”⁵⁰; Nevvare Şükran’ın “Mektep”⁵¹; Sıdika Ali Rıza’nın “Ana Mektebi Münasebetiyle”⁵², “Bağçe Mektepleri”⁵³ ve “Mekteplerimiz”⁵⁴ yazı başlıkları örnek olarak verilebilir.

Dergide tahsil konusu ile ilgili yazarlara ve ele aldıkları yazı başlıklarına bakılacak olursa;

³² İsimsiz. (1329b). Ma’ârifimiz. **Kadınlr Dünyası**, 22, 3.

³³ Emine Seher Ali. (1329a). Ma’ârif_Ahlak. **Kadınlr Dünyası**, 2, 2.

³⁴ Emine Seher Ali. (1329f). Terakk-i Ma’ârif. **Kadınlr Dünyası**, 51, 1-2.

³⁵ F. Şerafeddin. (1329). Kadınlarda Ma’ârif. **Kadınlr Dünyası**, 62, 2-3.

³⁶ Mevhibe Mustafa. (1329). Ma’ârifimiz. **Kadınlr Dünyası**, 17, 3-4.

³⁷ Mükerrerrem Belkıs. (1329c). Ma’ârif Nezaretinden Büyük Bir Temenni. **Kadınlr Dünyası**, 92, 1.

³⁸ Mükerrerrem Belkıs. (1329d). Ma’ârif Nezaretinden İstirham: Dar’ülfünûn’da Usul-ı Terbiye ve Tedris Dersleri. **Kadınlr Dünyası**, 102, 3.

³⁹ Nebile Kâmuran. (1329). Ma’ârif. **Kadınlr Dünyası**, 24, 3.

⁴⁰ Safiye Beran. (1329b). Ma’ârif İhtiyacımız Var Diyen Osmanlılara. **Kadınlr Dünyası**, 98, 2.

⁴¹ Seniha Fuad. (1329). Ma’ârif. **Kadınlr Dünyası**, 28, 4.

⁴² Atiye Şükran. (1921). İşitdim Mekteplerde Teşkilat Varmış. **Kadınlr Dünyası**, 6-194, 6-7.

⁴³ Aziz Haydar. (1329g). Bize Her Şeyden Evvel Mektep Lazım. **Kadınlr Dünyası**, 109, 5-6.

⁴⁴ Aziz Haydar. (1329a). Mektepler ve Mektep Muallimleri. **Kadınlr Dünyası**, 123, 3.

⁴⁵ Aziz Haydar. (1329e). Mekteplerde Çocuk Bağçeleri. **Kadınlr Dünyası**, 28, 2.

⁴⁶ Aziz Haydar. (1329c). Yeni Mekteplerimiz. **Kadınlr Dünyası**, 22, 1.

⁴⁷ Aziz Haydar. (1329f). Yine Mektep Yine Mektep. **Kadınlr Dünyası**, 47, 1-2.

⁴⁸ Emine Pakize Muhiddin. (1329). Hani Benim Mektebim. **Kadınlr Dünyası**, 28, 3-4.

⁴⁹ Emine Seher Ali. (1329e). Mektepler. **Kadınlr Dünyası**, 16, 1-2.

⁵⁰ Mükerrerrem Belkıs. (1329a). Mekteplerde İnkılâp Fikri. **Kadınlr Dünyası**, 115, 3.

⁵¹ Nevvare Şükran. (1329b). Mektep. **Kadınlr Dünyası**, 22, 2.

⁵² Sıdika Ali Rıza. (1329c). Ana Mektebi Münasebetiyle. **Kadınlr Dünyası**, 31, 2-3.

⁵³ Sıdika Ali Rıza. (1329a). Bağçe Mektepleri. **Kadınlr Dünyası**, 13, 3-4.

⁵⁴ Sıdika Ali Rıza. (1329b). Mekteplerimiz. **Kadınlr Dünyası**, 17, 4.

Aliye Macide'nin "Avrupa'da Tahsil-i Nisvan"⁵⁵; Aziz Haydar'ın "Bizde Kız Evlatlarının Tahsili"⁵⁶; Belkıs Ferid'in, "Tahsilimiz"⁵⁷; Hatice'nin, "Kızlarımızın Lüzum-ı Tahsili"⁵⁸; Safiye Rana'nın "Dâr'ülfünûn Konferans Salonunda Osmanlı Hanımları: Tahsil ve Terbiye Âlemimizde"⁵⁹ ve Mükerrerrem Belkıs'ın "Avrupa'da Tahsil-i Nisvan"⁶⁰ yazı başlıkları örnek olarak verilebilir.

Dergide cehalet, çocuklar, kızlar, çocukların terbiyesi, kızların terbiyesi, Avrupa'ya öğrenci gönderme konuları ve farklı konular ile ilgili yazarlara ve ele aldıkları yazı başlıklarına bakılacak olursa;

İsimsiz olarak "Terbiye-i Etfâl"⁶¹; Atiye Şükran'ın "Ne Güzel!"⁶², "Anne Beni de Götür!"⁶³, "Ekmek Kavgası"⁶⁴, "Kuru Yaram"⁶⁵ ve "Ne İçin Çırpınıyoruz?"⁶⁶; Aziz Haydar'ın "Kadınlık"⁶⁷; Bedia Nigâr'ın "Hâkimiyet-i İçtimaiyye"⁶⁸; Emine Kara Ali'nin "Artık İş Başında"⁶⁹, "Çocuklarımız"⁷⁰, "Sefalet Safhaları"⁷¹; "Emine Seher Ali'nin "Faaliyet"⁷², "Hayat Sanatı"⁷³ ve "İktisat"⁷⁴; "Feride Mağmum'un "Dertlerimizden/Cehalet"⁷⁵; Mademoiselle Elise'nin "Kadınlık Âleminde"⁷⁶; Meliha Cenân'ın, "Avrupa'ya Gitmek Meselesi"⁷⁷; "Melike Sabiha'nın "Kısım Edeb: Al Sancak!"⁷⁸; Nevvare Şükran'ın "Tedkik"⁷⁹; Pakize Sabri'nin "Hayat, Azim, Sebat"⁸⁰ ve Safiye Beran'ın "Gençlik Çağında Kızlarımız"⁸¹ gibi yazı başlıkları örnek olarak verilebilir.

Nuriye Ulviye Hanım, başkanlığını yaptığı derginin tüm yazılarıyla ilgilenmiştir. Aynı zamanda kendisi dergideki birçok yazıyı kaleme almıştır. "Kadınlar Dünyası", imzasıyla isimsiz yazıları vardır, en önemli köşelerinden biri "Düşünüyorum" başlıklı yazıları ele aldığı kısımdır. Ele aldığı yazılarla kadınları düşünmeye, bakış açısını genişletmeye, haklı mücadelelerine destek

⁵⁵ Aliye Macide. (1329). Avrupa'da Tahsil-i Nisvan. **Kadınlar Dünyası**, 74, 1.

⁵⁶ Aziz Haydar. (1329b). Bizde Kız Evlatlarının Tahsili. **Kadınlar Dünyası**, 13, 2-3.

⁵⁷ Belkıs Ferid. (1329). Tahsilimiz. **Kadınlar Dünyası**, 9, 3-4.

⁵⁸ Hadice. (1329). Kızlarımızın Lüzum-ı Tahsili. **Kadınlar Dünyası**, 88, 2-3.

⁵⁹ **Bkz. Ek 2:** Safiye Rana. (1329). Dârü'l-fünûn Konferans Salonunda Osmanlı Hanımları: Tahsil ve Terbiye Âlemimizde. **Kadınlar Dünyası**, 102, 4-5.

⁶⁰ Mükerrerrem Belkıs. (1329b). Avrupa'da Tahsil-i Nisvan. **Kadınlar Dünyası**, 67, 1-3.

⁶¹ İsimsiz. (1329a). Terbiye-i Etfâl. **Kadınlar Dünyası**, 1, 4.

⁶² Atiye Şükran. (1329a). Ne Güzel! **Kadınlar Dünyası**, 13, 2.

⁶³ Atiye Şükran. (1329b). Anne Beni de Götür! **Kadınlar Dünyası**, 15, 2.

⁶⁴ Atiye Şükran. (1329d). Ekmek Kavgası. **Kadınlar Dünyası**, 19, 1-2.

⁶⁵ Atiye Şükran. (1329c). Kuru Yaram. **Kadınlar Dünyası**, 16, 2.

⁶⁶ Atiye Şükran. (1329e). Ne İçin Çırpınıyoruz? **Kadınlar Dünyası**, 24, 1-2.

⁶⁷ Aziz Haydar. (1329d). Kadınlık. **Kadınlar Dünyası**, 21, 1-2.

⁶⁸ Bedia Nigâr. (1329). Hâkimiyet-i İçtimaiyye. **Kadınlar Dünyası**, 23, 2.

⁶⁹ Emine Kara Ali. (1329b). Artık İş Başında. **Kadınlar Dünyası**, 21, 1-2.

⁷⁰ Emine Kara Ali. (1329c). Çocuklarımız. **Kadınlar Dünyası**, 29, 1.

⁷¹ Emine Kara Ali. (1329a). Sefalet Safhaları. **Kadınlar Dünyası**, 20, 1-2.

⁷² Emine Seher Ali. (1329d). Faaliyet. **Kadınlar Dünyası**, 14, 2.

⁷³ Emine Seher Ali. (1329c). Hayat Sanatı. **Kadınlar Dünyası**, 11, 1-2.

⁷⁴ Emine Seher Ali. (1329b). İktisat. **Kadınlar Dünyası**, 4, 1.

⁷⁵ Feride Mağmum. (1918). Dertlerimizden/Cehalet. **Kadınlar Dünyası**, 165, 6.

⁷⁶ Mademoiselle Elise. (1329). Kadınlık Âleminde. **Kadınlar Dünyası**, 13, 1-2.

⁷⁷ Meliha Cenân. (1329). Avrupa'ya Gitmek Meselesi. **Kadınlar Dünyası**, 93, 3.

⁷⁸ Melike Sabiha. (1329). Kısım Edeb: Al Sancak! **Kadınlar Dünyası**, 5, 1.

⁷⁹ Nevvare Şükran. (1329a). Tedkik. **Kadınlar Dünyası**, 12, 1-2.

⁸⁰ Pakize Sabri. (1329). Hayat, Azim, Sebat. **Kadınlar Dünyası**, 123, 6-7.

⁸¹ Safiye Beran. (1329a). Gençlik Çağında Kızlarımız. **Kadınlar Dünyası**, 83, 2-3.

vermeye ve birlik olmaya çağırmıştır. Kadın dertlerine dergilerinde bölüm ayırmış ve birçok yerden gönderilen kadınların mektuplarını dergisinde yayınlamıştır. Nuriye Ulviye Hanım'ın yazdığı konular ile ilgili yazı başlıklarına bakacak olursak;

“Avrupa’da İslam Kadını”⁸², “Avrupa’da Osmanlı Kızlarımızın Sadâsı”⁸³, “Cesaret-i Medeni”⁸⁴, “Çalışmak Hakkımızdır”⁸⁵, “Herkes Düşünmelidir”⁸⁶, “Hakkımızı Arayalım”⁸⁷, “Hukuk-ı Nisvân”⁸⁸, “Hürriyet İsteriz!”⁸⁹, “Kadınlar da Gemici Olabilir”⁹⁰, “Kadınlar da Hürdür, İnsandır”⁹¹, “Kadınların Tahsil-i Âliye İhtiyacı”⁹², “Kadınlık: Maarif Nazırı”⁹³, “Kıyafetimizin Islahı”⁹⁴, “Mahmut Esat Hazretleri ve Hukuk-ı Nisvan Dersi”⁹⁵ ve “Telefon İdaresi”⁹⁶, “Telefon İdaresi Münasebetiyle”⁹⁷, “Terakki Adımları”⁹⁸, “Teşebbüs-i Şahsi”⁹⁹ ve “Zevce-Zevce”¹⁰⁰ gibi farklı konularda kadınların geleceğini oluşturabilmek ve kadınları toplum içerisine katabilmek için yazı başlıklarında imzası vardır.

Nuriye Ulviye Hanım yazılarında; erkeğin ve kadının birbirine karşı eşlik vazifelerinin aslında nasıl olması gerektiğinden, kadının çocuklarının bakımı ve terbiyesinde neleri uygulayabileceğinden, ev hanımı olarak evlerinde hapis hayatını yaşamak zorunda bırakıldığından, oysa kadının hem ailesinin sorumluluklarını yerine getirip hem de çalışarak aile gelirine katkıda bulunabileceğinden bahsetmiştir. Bu sayede kadının, evde olmak yerine ülkesinin ekonomisine de katkı sağlayabileceğine değinmiştir. Kadın kıyafetlerinin ıslah edilmesi gerektiği, kadının iş hayatına uyumlu dış kıyafetleri giymelerinin daha uygun olduğu, kadının sadece ev hanımı ve muallim olmaktan ziyade diğer alanlardaki meslekleri de layıkıyla icra edebileceği ve yurt dışına eğitim için gönderilen öğrencilerin durumu gibi farklı konulara yazılarında değinmiştir. Ona göre kadın, düşünen bir varlıktır, erkekler kadar hürdür ve insan olarak da tüm hakları elde etmeye layıktır.

Tüm bunlardan yola çıkarak Nuriye Ulviye Hanım'ın Kadınlar Dünyası Dergisi'nin gerek başlıkları boyutunda gerekse yazıları boyutunda birçok konuya değinmiş olduğunu söyleyebiliriz. Böylelikle eğitim sisteminin aksak yönleri dile getirilmiş ve kadınların eğitimden beklentileri

⁸² Kadınlar Dünyası imzasıyla. (1329s). Avrupa’da İslam Kadını. **Kadınlar Dünyası**, 104, 2.

⁸³ **Bkz. Ek 4:** Kadınlar Dünyası imzasıyla. (1329m). Avrupa’da Osmanlı Kızlarımızın Sadâsı. **Kadınlar Dünyası**, 42, 1.

⁸⁴ Kadınlar Dünyası imzasıyla. (1329h). Cesaret-i Medeni. **Kadınlar Dünyası**, 21, 1.

⁸⁵ Kadınlar Dünyası imzasıyla. (1329f). Çalışmak Hakkımızdır. **Kadınlar Dünyası**, 19, 1.

⁸⁶ Kadınlar Dünyası imzasıyla. (1329n). Herkes Düşünmelidir. **Kadınlar Dünyası**, 52, 1.

⁸⁷ Kadınlar Dünyası imzasıyla. (1329i). Hakkımızı Arayalım. **Kadınlar Dünyası**, 22, 1.

⁸⁸ Kadınlar Dünyası imzasıyla. (1329a). Hukuk-ı Nisvân. **Kadınlar Dünyası**, 1, 1.

⁸⁹ Kadınlar Dünyası imzasıyla. (1329g). Hürriyet İsteriz! **Kadınlar Dünyası**, 2, 1.

⁹⁰ Kadınlar Dünyası imzasıyla. (1329k). Kadınlar da Gemici Olabilir. **Kadınlar Dünyası**, 34, 1.

⁹¹ Kadınlar Dünyası imzasıyla. (1329l). Kadınlar da Hürdür, İnsandır. **Kadınlar Dünyası**, 40, 1.

⁹² **Bkz. Ek 3:** Kadınlar Dünyası imzasıyla. (1329t). Kadınların Tahsil-i Âliye İhtiyacı. **Kadınlar Dünyası**, 115, 2.

⁹³ Ulviye Mevlan. (1329a). Kadınlık: Maarif Nazırı. 131, 2.

⁹⁴ Kadınlar Dünyası imzasıyla. (1329q). Kıyafetimizin Islahı. **Kadınlar Dünyası**, 57, 1.

⁹⁵ Ulviye Mevlan. (1329b). Mahmut Esat Hazretleri ve Hukuk-ı Nisvan Dersi. **Kadınlar Dünyası**, 132, 4.

⁹⁶ Kadınlar Dünyası imzasıyla. (1329j). Telefon İdaresi. **Kadınlar Dünyası**, 23, 1.

⁹⁷ Kadınlar Dünyası imzasıyla. (1329c). Telefon İdaresi Münasebetiyle. **Kadınlar Dünyası**, 14, 1.

⁹⁸ Kadınlar Dünyası imzasıyla. (1329d). Terakki Adımları. **Kadınlar Dünyası**, 16, 1.

⁹⁹ Kadınlar Dünyası imzasıyla. (1329e). Teşebbüs-i Şahsi. **Kadınlar Dünyası**, 18, 1.

¹⁰⁰ Ulviye Mevlan. (1329c). Zevce-Zevce. **Kadınlar Dünyası**, 128, 3-4.

yazılara yansıtılmıştır. Dergide yer alan yazarlar, kadınların dünyasının bilinçli hale getirilmesi için reform niteliğinde değişikliklerin gerçekleştirilmesinde en başta rol almışlardır.

6. Kadınlar Dünyası Dergisi'ndeki Eğitime Yönelik Örnek Yazılar

Çalışmanın bu kısmındaki Nuriye Ulviye Hanım'ın yazılarında; Dar'ülfünûn'daki konferans saatlerinin kadınlara göre düzenlenmesi gerektiği, kadınların ihtiyaçlarının duyurulması için gazete basımına başladığı, Rusya'da Dar'ülfünûna giren Müslüman kadınların büyük başarılar gösterirken Osmanlı kadınlarının eğitim hakkının neden engellendiği, eğitim hakkının insanlık hakkı olduğu, kadınların da iş ve ticaret hayatında erkekler kadar başarılı olabileceği, iyi eğitim görmüş olan kadının maaş aramasının ve sesini duyurmasının hakkı olduğu gibi konuları ele aldığından bahsedilmektedir.

Aşağıda verilen Nuriye Ulviye Hanım'ın eğitime yönelik örnek yazılarına bakılacak olursa;

- “Dar'ülfünûn'daki kadınlara yönelik konferanslar, daha geç bir saatte başlamalı. Konferans saatlerinde kadınların yoğun işleri var. Bu düzenleme hiç olmazsa ‘Hukuk-u Nisvan’ dersi için yapılmalıdır.”¹⁰¹
- *Mateme bir inkiyad-ı esiraneye [matemli bir boyun eğmeye] mahkûm bi-sud [boş, faydasız] hayatımızın taayyün [meydana çıkma] ve tenevvür [aydınlanma] etmesi lüzumu, fikrimizin en mühim mevkillerini işgal ediyordu. Terakki ve teali için cesaret-i maddiye ve maneviyenin, tabir-i diğerle [başka bir deyişle] şahsiye-i medeniyenin derece-i vücûbu [önem derecesi] nazarlarımızda gereği gibi büyüdü. Yaşadığımız devr-i intibahı, teşekkül eden cemiyetleri tertip eden ictimaaı nazar-ı dikkate alarak iktisab-ı cüretle, ihtiyacımıza muvaffak bir gazete neşrine teşebbüs ettik. Yegâne bir maksadımız var; terakkimiz, hayatımızın muayyen bir gayeye, bir maksada müteveccih olması.”¹⁰²*
- “İstediğimiz, hakkımız şudur: Biz kadınlara da Dar'ülfünûn'un kadın bölümleri açılmalıdır. Bu hakkımızın gasbedilmesinden dolayı millette, hükümette vicdanı titreyen, gelecek nesillerin lanetlerinden korkan bir fert yok mu? Rusya'da Müslüman kızları, kadınları Dar'ülfünûn'ların bütün şubelerine girmişler, büyük muvaffakiyetler gösteriyorlar. Fark nedir? Onlar da Müslüman, biz de Müslüman. Onlar da insan, biz de. Yoksa eksiğimiz Osmanlı olmak mı? Hayır Osmanlı olmamız değil. Sevgili hükümetimiz bu noktaları görmeyen, düşünmeyenlerin elinde... Evet istiyoruz. Söylememiz ve istememiz kesinlikle engellenemez. Çünkü hakkımızdır, insanlık hakkımızdır.”¹⁰³
- “Kadınların hayatlarını kazanmasına mâni olanların bir bahaneleri de, kadınların cehalet ve tecrübesizlikleridir. Acaba ticaret ile temin-i maiyet eden erkekler, ticaret mektebinden mi neşet [doğmak, ortaya çıkmak] etmişlerdir, yoksa tahsil-i âli mi görmüşlerdir? Yüzde sekseninin okuma-yazma bilmediği meydandadır!”¹⁰⁴
- “İyi tahsil görmüş, ilim ile, irfan ile, zekâ ile memuriyetini hüsn-ü idare etmekte olan ve istikbalde bir refik ile yaşayacak ve evlatlarını yaşatacak bir kız, neden iktidarı ile mütenasib bir maaş aramasın, istemesin, seneleri beyhude sayıp imrar eylesin [geçirme] ve talep edeceği maaşı ilmiyle, irfanıyla, zekâsıyla, işiyle mütenasib bulamayınca neden

¹⁰¹ İnas Dar'ülfünûnu ve Kadınlar Dünyası Dergisi (E.T.: 05.01.2021).

¹⁰² Kadınlar Dünyası imzasıyla. (1329b). Terakkiye Doğru. **Kadınlar Dünyası**, 5, 2-3'den Akt. Çakır, a.g.e. 146.

¹⁰³ Mükerrerrem Belkis. (1329). Millete ve Hükümete Bir Hitabe: Hak İsteriz”, **Kadınlar Dünyası**, 86, 1'den Akt. İnas Dar'ülfünûnu ve Kadınlar Dünyası Dergisi (E.T.: 15.01.2021).

¹⁰⁴ Ulviye Mevlan. Kadınlar İş Bekliyor. **Kadınlar Dünyası**, 157, 2'den Akt. Çakır, a.g.e., 373.

feryat etmesin; sussun ve meskenet [miskinlik, tembellik] göstereyin? İşte azizim, 'feminizm' bu meskeneti kabul edemez.”¹⁰⁵

Bir yazısında Nuriye Ulviye Hanım bekleyecek zamanlarının olmadığı Dar’ülfünûnu istemenin kadınların insanlık hakkı olduğunu bunun istemekte ne fevkaladelik görüldüğünü bilmediğini ve asıl fevkaladelik haklarının verilmemesi¹⁰⁶ olduğundan bahsetmektedir. Dışçılık için Fransa’da eğitim gören Belkıs Mahmut için “Bugün Paris’te Dışçılık Tahsilinde Bulunan Belkıs Mahmut Hanımefendi”¹⁰⁷ ve Viyana’da eğitim gören Seniha Hanım için “Viyana Dar’ülfünûnu Tıp Fakültesi’ne Müdavim Bir Türk Kızı Seniha Hanım”¹⁰⁸ başlıkları atılarak destekleriyle Avrupa’ya gönderilen öğrencilerin haberleri yapılmıştır. Eğitimlerinin yurtdışında alan bayan öğrenciler özendirilmek istenmiş, yükseköğrenim ve diğer eğitim kademlerinde sadece erkeklerin ön planda tutulmasını istememişler, eğitimin genele yayılarak kadınların da faydalanmasını istemişlerdir.

Nuriye Ulviye Hanım, kurduğu dergi ve cemiyetin gücünü arkasına alarak kadınların yükseköğrenim isteklerinin sözcüsü olmuştur. Yürüttüğü lobi çalışmalarıyla ulaştığı önemli şahsiyetleri yanına çekmiş ve İnas Dar’ülfünûnu’nun açılışında büyük rol oynamıştır. Bu süreçte İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Ahmet Şükrü Bayındır ve Süleymanpaşazade Sami gibi isimlerin desteğini almıştır. Bütün gayretler neticesinde İnas Dar’ülfünûnû 12 Eylül 1914 açılmıştır¹⁰⁹.

4 Nisan 1913 tarihinde kamuoyunun önüne çıkarken kadınların ilerlemesi için gerekli olan adımları atacaklarından bahsetmiş olan Nuriye Ulviye Hanım, yapmış olduğu girişimler sayesinde birçok emeline ulaşmış ve sözünü yerine getirmiştir. Ülkedeki savaş ve zorlu koşullar içerisinde bile yılmamış ve gayeleri için çabalarına devam etmiştir. Tüm bunların ışığında bir nevi de olsun kadınlar duyulmaya ve fark edilmeye başlanmıştır. Bir Osmanlı kadını olan Nuriye Ulviye Hanım’ın kadınların eğitimi için yaptığı faaliyetleri incelemek hem günümüz kadın haklarının geçirmiş olduğu süreci değerlendirebilmek hem de kadının şu anki konumunu anlayabilmek için bizlere fikir sağlamış da olacaktır.

SONUÇ

Nuriye Ulviye Hanım girişimleriyle kadınların toplumda bir duruş sahibi olmasını, üretmesini, azim ve şevkle ilerlemesini, bakış açısı kazanmasını, bilinçlenmesini, haklarına sahip çıkmasını, ses çıkarmasını ve kimliği için mücadeleyi bırakmamasını sağlamak istemiştir. Döneminin koşulları içerisinde geri plana atılan kadınların asıl yerinin ön safhalar olması gerektiğine inanmıştır. Bu dönemde öncü kadınlar, yürüttükleri reform niteliğindeki hareketler neticesinde kendi yakın çevreleri gibi toplumun dahi önyargılarını kırmaya çalışmıştır. Bu yüzden Nuriye Ulviye Hanım da toplumun temeli olan yapının ancak kadının gelişmesini sağlamakla olacağının farkına varmıştır. Mücadelesine çevre oluşturabilmek, birçok insana seslerini duyurabilmek için şahsi servetini kullanarak dergi ve cemiyet kurmuştur.

¹⁰⁵ Ulviye Mevlan. (1918). Düşünüyorum. **Kadınlar Dünyası**, 166, 2’den Akt. Çakır, a.g.e., 134-135.

¹⁰⁶ Kadınlar Dünyası imzasıyla. (1329t). Kadınların Tahsil-i Âliye İhtiyacı. **Kadınlar Dünyası**, 115, 2.

¹⁰⁷ Bugün Paris’te Dışçılık Tahsilinde Bulunan Belkıs Mahmut Hanımefendi. (1330). **Kadınlar Dünyası**, 138, 6.

¹⁰⁸ Viyana Dar’ülfünûnu Tıp Fakültesi’ne Müdavim Bir Türk Kızı Seniha Hanım. (1918). **Kadınlar Dünyası**, 167, 1.

¹⁰⁹ İnas Dar’ülfünûnu ve Kadınlar Dünyası Dergisi (E.T.: 15.01.2021).

Osmanlı'nın son döneminde Nuriye Ulviye Hanım'ın başkanlığında kurulmuş olan Kadınlar Dünyası Dergisi, kadın sorunlarının ele alınıp bu sorunlara çözüm arandığı önemli basın-yayın organlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Kurduğu dergi ve cemiyet propagandaları aracılığıyla kadınların çıkmayan sesi, toplumda ve önemli çevrelerde yankı bulmuştur. Dergide kadına engel teşkil eden birçok konuda yazılar yazılmıştır. Dergi önceleri siyasi haklara çok fazla yer vermemiş, önceliğini kadını topluma entegre edecek çalışmalara vermiştir. Kadınların eğitimi, aydınlanması ve toplumun her kesiminde söz sahibi olabilmesi yolunda ilerici ve reformcu politika izleyen yazılar çıkarmıştır. Feminist düşünce ile yola çıkan dergi önceleri hiçbir erkeğe yer vermemiştir. Sonradan dergide müstear adlarla erkeklerin yazıları yer almış ve böylece erkeklerin de kadın mücadelesine destek vermeleri sağlanmıştır. Dergi üç farklı dönemde yayın hayatına ara vermek zorunda kalmıştır. Savaş döneminde kadının cephede bile yerini alması gerektiği ile ilgili yazılar yazarak devlete destek olmaya çalışmış, vatan görevinde de kadının eşitliğini seslendirmiştir.

Nuriye Ulviye Hanım, önüne çıkan tüm engellere rağmen benimsemiş olduğu kadın mücadelesinden vazgeçmemeye çalışmıştır. Birçok konuda olduğu gibi kadınların eğitim haklarını elde edebilmesi için de büyük çaba harcamış ve eğitimin erkekler kadar kadının da en doğal hakkı olduğunu savunmuştur. Bu konular ile ilgili "Kadınlar Dünyası" imzasıyla ve "Düşünüyorum" isimli köşe yazılarında kadının eğitim hakkına çokça yer vermiştir. Dergide yazılan yazılar ve cemiyetin faaliyetleri ile kadınların eğitim talepleri ilgili yerlerde ses getirmiş ve harcadıkları çabalar neticesinde kadınların eğitim emelleri gerçekleşmiştir. Ayrıca kadınlara yönelik bir yükseköğrenim kurumu olan İnas Dar'ülfünûnu açılmıştır. Bununla birlikte kadınların gayelerinin sadece bir evin kızı, bir evin annesi olmak olmadığını; kadının evde değil, iş hayatında da birçok başarıyı elde edebileceğini göstermiştir.

Böylelikle kadınlar neleri başarabileceklerini gösterme fırsatını yakalamış ve Osmanlı'nın son döneminde kadınların hakları için mücadele veren Nuriye Ulviye Hanım gibi öncü kadınlar sayesinde kadın toplumda yerini almıştır. Günümüzden 100 yıl öncesine dayanan kadınların hak, özgürlük, adalet ve eşitlik arayışları; o dönemden Cumhuriyet dönemine kadar ve hatta günümüz koşullarında bile devam etmektedir. Nuriye Ulviye Hanım gibi önemli kişilerin bıraktıkları izler; kadınların bir nebze olsun toplumda yer bulabilmesinin önünü açmıştır. Dönemin büyük kadın mücadelesini veren kişiler sayesinde günümüzde kız çocukları ve kadınlar seslerini duyurma fırsatını daha fazla elde eder hâle gelmiştir. Bu bağlamda düşünüldüğünde bile günümüzde kadınlar ile ilgili problemlerin devam ettiğini ve zaman zaman hâlâ toplumda yer bulmaya çalıştıklarını gördüğümüzde; Nuriye Ulviye Hanım gibi kadınların, toplumunun döngüsünü sağlamak için ne kadar büyük mücadelelerden geçtiklerinin farkına daha iyi varmaktayız. Bir toplumun gelişmesi için aileye ihtiyaç varsa ailelerin mihenk taşı olan kadınların eğitimine de öncelikle ihtiyacımız olduğu unutulmamalıdır. Kadın eğitim alırsa aile eğitilir, toplum silsile halinde kendiliğinden eğitilir ve toplumun kendi gelişmişlik döngüsü garanti altına alınarak geleceğe daha rahat ilerlenebilir. Kısacası kadın; toplumu yüceltecek ve toplumun gelişimini tayin edecek yegâne ana unsurdur sadece bunu unutmamak gerekir.

KAYNAKÇA

Hakkı Tarık Us Koleksiyonu Süreli Yayınları

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve E-Kaynaklar

Kadınlar Dünyası Dergisi Süreli Yayını

- Aliye Macide. (1329). Avrupa'da Tahsil-i Nisvan. *Kadınlar Dünyası*, 74, 1.
- Atiye Şükran. (1329a). Ne Güzel! *Kadınlar Dünyası*, 13, 2.
- Atiye Şükran. (1329b). Anne Beni de Götür! *Kadınlar Dünyası*, 15, 2.
- Atiye Şükran. (1329c). Kuru Yaram. *Kadınlar Dünyası*, 16, 2.
- Atiye Şükran. (1329d). Ekmek Kavgası. *Kadınlar Dünyası*, 19, 1-2.
- Atiye Şükran. (1329e). Ne İçin Çırpınıyoruz? *Kadınlar Dünyası*, 24, 1-2.
- Atiye Şükran. (1921). İşitdim Mekteplerde Teşkilat Varmış. *Kadınlar Dünyası*, 6-194, 6-7.
- Aziz Haydar. (1329a). Mektepler ve Mektep Muallimleri. *Kadınlar Dünyası*, 123, 3.
- Aziz Haydar. (1329b). Bizde Kız Evlatlarının Tahsili. *Kadınlar Dünyası*, 13, 2-3.
- Aziz Haydar. (1329c). Yeni Mekteplerimiz. *Kadınlar Dünyası*, 22, 1.
- Aziz Haydar. (1329d). Kadınlık. *Kadınlar Dünyası*, 21, 1-2.
- Aziz Haydar. (1329e). Mekteplerde Çocuk Bağçeleri. *Kadınlar Dünyası*, 28, 2.
- Aziz Haydar. (1329f). Yine Mektep Yine Mektep. *Kadınlar Dünyası*, 47, 1-2.
- Aziz Haydar. (1329g). Bize Her Şeyden Evvel Mektep Lazım. *Kadınlar Dünyası*, 109, 5-6.
- Bedia Nigâr. (1329). Hâkimiyet-i İçtimaiyye. *Kadınlar Dünyası*, 23, 2.
- Belkıs Ferid. (1329). Tahsilimiz. *Kadınlar Dünyası*, 9, 3-4.
- Bugün Paris'te Dişçilik Tahsilinde Bulunan Belkıs Mahmut Hanımefendi. (1330). *Kadınlar Dünyası*, 138, 6.
- Dar'ülfünûn'da Kadın. (1329). *Kadınlar Dünyası*, 128, 9.
- Emine Kara Ali. (1329a). Sefalet Safhaları. *Kadınlar Dünyası*, 20, 1-2.
- Emine Kara Ali. (1329b). Artık İş Başında. *Kadınlar Dünyası*, 21, 1-2.
- Emine Kara Ali. (1329c). Çocuklarımız. *Kadınlar Dünyası*, 29, 1.
- Emine Pakize Muhiddin. (1329). Hani Benim Mektebim. *Kadınlar Dünyası*, 28, 3-4.
- Emine Seher Ali. (1329a). Ma'ârif_Ahlak. *Kadınlar Dünyası*, 2, 2.
- Emine Seher Ali. (1329b). İktisat. *Kadınlar Dünyası*, 4, 1.
- Emine Seher Ali. (1329c). Hayat Sanatı. *Kadınlar Dünyası*, 11, 1-2.
- Emine Seher Ali. (1329d). Faaliyet. *Kadınlar Dünyası*, 14, 2.

- Emine Seher Ali. (1329e, Nisan 19). Mektepler. *Kadınlar Dünyası*, 16, 1-2.
- Emine Seher Ali. (1329f). Terakk-i Ma'ârif. *Kadınlar Dünyası*, 51, 1-2.
- F. Şerafeddin. (1329). Kadınlarda Ma'arif. *Kadınlar Dünyası*, 62, 2-3.
- Feride Mağmum. (1918). Dertlerimizden/Cehalet. *Kadınlar Dünyası*, 165, 6.
- Hadice. (1329). Kızlarımızın Lüzum-ı Tahsili. *Kadınlar Dünyası*, 88, 2-3.
- İsimsiz. (1329a). Terbiye-i Etfâl. *Kadınlar Dünyası*, 1, 4.
- İsimsiz. (1329b). Ma'ârifimiz. *Kadınlar Dünyası*, 22, 3.
- Kadınlar Dünyası imzasıyla. (1329a). Hukuk-ı Nisvân. *Kadınlar Dünyası*, 1, 1.
- Kadınlar Dünyası imzasıyla. (1329b). Terakkiye Doğru. *Kadınlar Dünyası*, 5, 2-3.
- Kadınlar Dünyası imzasıyla. (1329c). Telefon İdaresi Münasebetiyle. *Kadınlar Dünyası*, 14, 1.
- Kadınlar Dünyası imzasıyla. (1329d). Terakki Adımları. *Kadınlar Dünyası*, 16, 1.
- Kadınlar Dünyası imzasıyla. (1329e). Teşebbüs-i Şahsi. *Kadınlar Dünyası*, 18, 1.
- Kadınlar Dünyası imzasıyla. (1329f). Çalışmak Hakkımızdır. *Kadınlar Dünyası*, 19, 1.
- Kadınlar Dünyası imzasıyla. (1329g). Hürriyet İsteriz! *Kadınlar Dünyası*, 2, 1.
- Kadınlar Dünyası imzasıyla. (1329h). Cesaret-i Medeni. *Kadınlar Dünyası*, 21, 1.
- Kadınlar Dünyası imzasıyla. (1329i). Hakkımızı Arayalım. *Kadınlar Dünyası*, 22, 1.
- Kadınlar Dünyası imzasıyla. (1329j). Telefon İdaresi. *Kadınlar Dünyası*, 23, 1.
- Kadınlar Dünyası imzasıyla. (1329k). Kadınlar da Gemici Olabilir. *Kadınlar Dünyası*, 34, 1.
- Kadınlar Dünyası imzasıyla. (1329l). Kadınlar da Hürdür, İnsandır. *Kadınlar Dünyası*, 40, 1.
- Kadınlar Dünyası imzasıyla. (1329m). Avrupa'da Osmanlı Kızlarımızın Sadâsı. *Kadınlar Dünyası*, 42, 1.
- Kadınlar Dünyası imzasıyla. (1329n). Herkes Düşünmelidir. *Kadınlar Dünyası*, 52, 1.
- Kadınlar Dünyası imzasıyla. (1329o). Faaliyet Başlıyor. *Kadınlar Dünyası*, 54, 1.
- Kadınlar Dünyası imzasıyla. (1329p). Osmanlı Müdafaa-i Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti Programı. *Kadınlar Dünyası*, 55, 1.
- Kadınlar Dünyası imzasıyla. (1329q). Kıyafetimizin Islahı. *Kadınlar Dünyası*, 57, 1.
- Kadınlar Dünyası imzasıyla. (1329r). Osmanlı Müdafaa-i Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti Faaliyetinde. *Kadınlar Dünyası*, 64, 1.
- Kadınlar Dünyası imzasıyla. (1329s). Avrupa'da İslam Kadını. *Kadınlar Dünyası*, 104, 2.
- Kadınlar Dünyası imzasıyla. (1329t). Kadınların Tahsil-i Âliye İhtiyacı. *Kadınlar Dünyası*, 115, 2.
- Mademoiselle Elise. (1329). Kadınlık Âleminde. *Kadınlar Dünyası*, 13, 1-2.

- Meliha Cenân. (1329). Avrupa'ya Gitmek Meselesi. *Kadınlar Dünyası*, 93, 3.
- Melike Sabiha. (1329). Kısım Edeb: Al Sancak! *Kadınlar Dünyası*, 5, 1.
- Mevhibe Mustafa. (1329). Ma'arifimiz. *Kadınlar Dünyası*, 17, 3-4.
- Mükerrem Belkıs. (1329a). Mekteplerde İnkılâp Fikri. *Kadınlar Dünyası*, 115, 3.
- Mükerrem Belkıs. (1329b). Avrupa'da Tahsil-i Nisvan. *Kadınlar Dünyası*, 67, 1-3.
- Mükerrem Belkıs. (1329c). Ma'ârif Nezâretinden Büyük Bir Temenni. *Kadınlar Dünyası*, 92, 1.
- Mükerrem Belkıs. (1329d). Ma'ârif Nezaretinden İstirham: Dar'ülfünûn'da Usul-ı Terbiye ve Tedris Dersleri. *Kadınlar Dünyası*, 102, 3.
- Nebile Kâmurân. (1329). Ma'ârif. *Kadınlar Dünyası*, 24, 3.
- Nevvare Şükran. (1329a). Tedkik. *Kadınlar Dünyası*, 12, 1-2.
- Nevvare Şükran. (1329b). Mektep. *Kadınlar Dünyası*, 22, 2.
- Pakize Sabri. (1329). Hayat, Azim, Sebat. *Kadınlar Dünyası*, 123, 6-7.
- Safiye Beran. (1329a). Gençlik Çağında Kızlarımız. *Kadınlar Dünyası*, 83, 2-3.
- Safiye Beran. (1329b). Ma'ârif İhtiyacımız Var Diyen Osmanlılara. *Kadınlar Dünyası*, 98, 2.
- Safiye Rana. (1329). Dârü'l-fünûn Konferans Salonunda Osmanlı Hanımları: Tahsîl ve Terbiye Âlemimizde. *Kadınlar Dünyası*, 102, 4-5.
- Seniha Fuad. (1329). Ma'ârif. *Kadınlar Dünyası*, 28, 4.
- Sıdika Ali Rıza. (1329a). Bağçe Mektepleri. *Kadınlar Dünyası*, 13, 3-4.
- Sıdika Ali Rıza. (1329b). Mekteplerimiz. *Kadınlar Dünyası*, 17, 4.
- Sıdika Ali Rıza. (1329c). Ana Mektebi Münasebetiyle. *Kadınlar Dünyası*, 31, 2-3.
- Ulviye Mevlan. Kadınlar İş Bekliyor. *Kadınlar Dünyası*, 157, 2.
- Ulviye Mevlan. (1329a). *Kadınlık: Maarif Nazırı*. 131, 2.
- Ulviye Mevlan. (1329b). Mahmut Esat Hazretleri ve Hukuk-ı Nisvan Dersi. *Kadınlar Dünyası*, 132, 4.
- Ulviye Mevlan. (1329c). Zevc-Zevce. *Kadınlar Dünyası*, 128, 3-4.
- Ulviye Mevlan. (1918). Düşünüyorum. *Kadınlar Dünyası*, 166, 2.
- Viyana Darülfünunu Tıp Fakültesi'ne Müdavim Bir Türk Kızı Seniha Hanım. (1918). *Kadınlar Dünyası*, 167, 1.

Kitaplar ve Makaleler

- Akyol, H. (2012). *Aykırı Kadınlar (Osmanlı'dan Günümüze Devrimci Kadın Portreleri)*. Ankara, İmge Kitabevi.

- Avcı, M. (2016). Osmanlı Devleti'nde Kadın Hakları ve Kadın Haklarının Gelişimi İçin Mücadele Eden Öncü Kadınlar. *Erzurum: Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 55, 225-254.
- Çakır, S. (1997). Kadın Tarihinden İki İsim: Ulviye Mevlan ve Nezihe Muhittin. *Toplumsal Tarih Dergisi*, Sayı: 46, 6-14.
- Çakır, S. (2006). Ulviye Mevlan Civelek (1893-1964). içinde *Kadın Hareketleri ve Feminizmlerin Biyografik Sözlüğü. (Orta, Doğu ve Güney Doğu Avrupa, 19. Ve 20. Yüzyıllar)*, Budapeşte ve New York: Central European University Press, 336-339.
- Çakır, S. (2016). *Osmanlı Kadın Hareketi*. 5. Baskı, İstanbul, Metis Yayınları.
- Güven, İ. (2001). Tazimattan Cumhuriyete Kadın Eğitimi Düşüncesinin Gelişimi (Osmanlı Düşünürlerinin Kadın Eğitime Bakışları). *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, Sayı: 34, 61-70.
- Şahin, E. (2018). Geçmişten Günümüze Kadın Süreli Yayınlarına Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım. *Türk ve İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 16, 86-105.
- Yıldırım, B., & Seyhan, S. (2015). 1914 Yılında Yayınlanan Kadın Gazetelerinden 'Kadınlık'a Göre Kadın. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, Sayı: 23, 39-65.
- Yürüt, B. (2017). Tanzimat Sonrası Osmanlı Kadın Hareketi ve Hukuki Talepleri. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi "Kadın ve Hukuk" Özel Sayısı*, 30, 365-396.

Projeler ve Tezler

- Ersoy, G. (2019). Çerkes Feminist Bir Kadın Yazar Ulviye Nuriye Mevlan Civelek. *İstanbul Bilgi Üniversitesi Türkiye Kültürleri Araştırma Grubu Türkiye'de Kültürel Çoğulluğun Bağımsız Araştırmacıları ve Sivil Toplum Kuruluşları İçin Ağ Oluşturma ve Eğitimi Projesi*, İstanbul.
- Koç, D. (2016). *Türk Kadın Hareketini Kadınlar Dünyası Ve Türk Kadın Yolu Dergileri Üzerinden Okumak*. [Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü], Ankara.
- Kutlar, M. (2008). *Ulviye Mevlan: Yaşamı ve Düşünceleri* [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü], Ankara.
- Özdemir Akkoç, Ö. (2019). *Osmanlı'da Kadın Hareketi Ve Milliyetçi İdeolojinin Kesişimleri: Kadınlar Dünyası* [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü], Ankara.
- Poyraz, E. F. (2010). *II. Meşrutiyet Dönemi Kadın Dergiciliği ve Türk Kadını Dergisi* [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü], İstanbul.
- Yılmaz, S. (2009). *Devrin Kadın Edebiyatına Katkısı Bakımından Kadınlar Dünyası Dergisi* [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü], İstanbul.

İnternet Kaynakları

<http://kirikhan.kutuphane.gov.tr/TR-138779/kutuphane39nin-tarihcesi.html>, (E.T. 29.01.2021).

https://bianet.org/system/uploads/1/files/attachments/000/001/264/original/UniversitedeIlkKadinlar_opt.pdf?1417525942 (E.T. 15.01.2021).

<http://www.istanbulkadinmuzesi.org/nuriye-ulviye-mevlan-civelek> (E.T. 14.01.2021).

EKLER

Ek 1: Nuriye Ulviye Hanım

Ek 2: Safiye Rana Hanım'ın "Dar'ülfünun Konferans Salonunda Osmanlı Hanımları: Tahsil ve Terbiye Alemimizde" İsimli Yazısı

Ek 3: Nuriye Ulviye Hanım'ın "Kadınların Tahsil-i Aliye İhtiyacı" İsimli Yazısı

Ek 4: Nuriye Ulviye Hanım'ın "Avrupa'da Osmanlı Kızlarımızın Sadası" İsimli Yazısı

برنجی سنه - نوروز ۴۲۰

چهارشنبه ۱۵ مایس ۱۳۲۹

صاحب امتیاز: نوریه علییه میره سوله: امینه عمر

قائمیله کتبیاتی

نسخه سی
۱۰ پاره در
آدرس
بیک برادر کده سر بی
مطبعه سی
اخطار
کوندریلان مقالات
درج ایدسون ایدلسون
اعاده ایدلز

نسخه سی
۱۰ پاره در
آدرس
بیک برادر کده سر بی
مطبعه سی
اخطار
کوندریلان مقالات
درج ایدسون ایدلسون
اعاده ایدلز

فنی ، ادبی ، اجتماعی خاتره مخصوص صاحبزلی نشر اولانور بوی غره در
مخالفین جناس و مذهب تقریری ایتمکسین محترم عثمانی خاتملری آتارینه منحصر در

نسخه سی
۱۰ پاره در
آدرس
بیک برادر کده سر بی
مطبعه سی
اخطار
کوندریلان مقالات
درج ایدسون ایدلسون
اعاده ایدلز

اجتماعی :

اوروپا دن عثمانلی قیزلری عیزک صداسی

بوگون قدیم مخصوصم زده فرانسه نیک مارسیا شهریدن گلش برکتوب مندرجدر . قدسی زاده لک تحصیلده بولان کریمه لر جانبدن یازمیشدر .

بو مکترب الساط و تمیزات اعتباریله غایت ساده در ، فقط جامع اولدینی معنا ، فکر اعتباریله ده غایت مهم وفوق العاده در . بڑ اولا بوکوچک خانلرک پدرلری قدسی زادینی جوچقارینه واقع اولان اهتم و تربیه لرندن طولانی قادیلق نامه ، عثمانلیق نامه تشکرلر ایدر . قایمیزک الک صبحی حسیله تبریک ایلرز . وایده ایدر زک قدسی زاده نیک پدرلکی ، بشقه پدرلره دخی نمونه امتثال تشکیل ایدر .

عثمانلیلق ترقی و تهالیسی آتقیق علم ایله معارف ایله ، خاصه قادیلق عالمده برانقلاب ایله ، قادیلقده سوره عرفانک یوکسلمسی ایله قابل اوله بیله چکنی ظن ایدرز و بڑظنمیزی تقدیر ایدنلر آلا امانمقدردلر .

قدسی زاده کریمه لر نیک اوروپاده ، انات مکتبسنده تحصیل علوم و فنون ایتمکده اولدقلری تقدیر ایتمه یئیلده اوله بیلور . فقط بونلر اولمردر که محفظه دماغلرنده جهانلندن جهالت اوزرینه عساددن بشقه سرماییه یوقدر .

بونلر ، بوجهله ، بوتمصیین بیلملرکده : حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم اقدمن « علم ولو چینه دخی اولسه کیدوب الکنز » فرمانسنده بولمیشدر . وینه « علمک طلب و تحصیلی ؛ قادیق ارکک هر بر مؤمن و مؤمنینه اوزرینه فرسدر » بیورلش .

بوگون علم و فنک چینه دکل ، اوروپا اولدینی هرکس بیلور .

لزوم تفکر

محیطم زده بیوک بر غرات بولندینی کیمسه انکار ایدمیز . بڑه غراپته نمونه اعتال اوله چق بر حالت روحیه ، بر فکر ، بر حرکت ، حاصلی تحف بر نقظه نظر وار ! نه ایتمدیگیزی ، نه یایدیمیزی ، حتی نه دوشور . ندیکمیزی بیلیموروز . بونی دا انا سوبایه چکیز ، تکرار ایدم چکیز . تاکه بوسیدانی ترک ایدم . بو محیطده نه طوغری برسوز ، نه تمام بر فکر ، نه ده ناقص برمطامه یوردوله بیایر ، هپسده مخالفدر ، بونک ایچون میدانه حقیقه تماس ایدن بر فکر جدی جولان ایدمورده ارباب انتدار هدف تعریض اولمقدن چکیندکجه ایدم زده . . .

ایشته بڑ ، بوچهلری تجربه منم ، تدقیق . تجزم عطفاً یلک ای بیایوروز . بڑه ، بووقو فزدرکه سوله بن - وزلره ، ایویاناه اهمیت و بریمه درک ، اجتهاد اتم زده دوام آرزوسنی و بریمور . بویله دوشونوروز . بونکده پاکانه قانع اولان وارسه یینه برشی دپه بڑ . . .

شبهه سزکه ، برملتی اجانبه ابراز ایدن حالت روحیه سی ، افکار عمومی مسیدر . افکار عمومی ده کی تظاہرات نه درجه ای اولورسه بڑی هرکس ده اوله ای طایفه عکس تقدیر هر شیئی ، هر حالی بوزار ، دوجار عقامت ایدر .

وقت و وقت دوشونه مملک علائمی اولان یالان یا کلش فکرلر اورتیه آتایر ، هر جزکال

یوم قبول

تورکجه به واقف اولیان اجنبی مادامه لرله عناصر مختلفه دن وطنداشلمز خاتم اقدیلر هر بخشبه کونی آلافرانه ساعت بردن درده قدر اداره خانه منم تشریف ایدم بیلرلر .